

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

III. Társadalmi, gazdasági, környezeti hatásvizsgálat

Készítette:
Város-Teampannon Kft
Budapest, 2010. június

Elfogadta:
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Tanács
028/2010.(VII.08.) számú határozatával

**JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE
TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ÉS STRATÉGIAI PROGRAM
MEGÚJÍTÁSA**

**TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI
HATÁSVIZSGÁLAT**

Megbízó: JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK Megyei Önkormányzat Hivatala
5000 Szolnok, Kossuth L. u 2.

Megbízó képviselője: Fejér Andor a megyei közgyűlés elnöke
Lakatos István irodavezető, Térségfejlesztési és Külügyi Iroda

Készítő: Város-Teampannon Kft.
1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.
Képviselője: Koszorú Lajos

Készítette:

Bárdosi Andrea	Város és Ház Kft.
Polgár Judit	Üzenet Kft.
Lázár Tibor	Környezetterv Kft.
Szántó Katalin	Kötág Bt.

2010. április

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	5
II. A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ MÓDOSÍTÁSÁNAK HATÁSVIZSGÁLATA ...	6
2.1. MÓDSZERTAN	6
2.11. A hatások érvényesülésének dimenziói	7
2.12. Illeszkedés a magasabb rendű fejlesztési tervekhez	8
2.2. VÁRHATÓ HATÁSOK ELEMZÉSE.....	9
2.21 A területfejlesztési koncepció társadalmi szempontú elemzése	9
2.22 A területfejlesztési koncepció gazdasági szempontú elemzése	10
1.23 A területfejlesztési koncepció környezeti hatások szerinti elemzése	11
2.3. ÖSSZEFOGLALÁS	12

I. BEVEZETÉS

Évezredekken keresztül a táji környezet és az éghajlat alapvetően meghatározta a benne élő ember létfenntartását és életmódját. A technika fejlődésével, a termelés és a társadalom modernizációjával bekövetkező változások, a természetet, mint az embert befogadó környezetet, passzív szerepbe kényszerítették. A településformák és települési módok (az urbanizáció) legújabb kori változásai, az energiaforrások pazarló felhasználása, a fogyasztói társadalom önmagát hatványozó működése mind-mind a környezet pusztításának irányába halad. Az emberi beavatkozástól mentes, természetes táj vészes zsugorodása, a természeti környezet korlátozás nélküli kizsákmányolása, tudatos fékező szándék hiányában rövid történelmi távon súlyosan vissza fog hatni. Igaz ez világméreteken és az egyes települések szintjén egyaránt.

A területfejlesztés célja és feladata az ember és környezete hosszútávon fenntartható egyensúlyának biztosítása. Jelen esetben a 2005-ben elfogadott Jász-Nagykun-Szolnok megyei területfejlesztési koncepció megújítása három fő célkitűzést fogalmaz meg:

- A megye társadalmi-gazdasági súlyának növelése;
- Az emberek és a környezet harmonikus együttélésének megteremtése;
- A megye területi egyenlőtlenségeinek csökkentése.

A területfejlesztési koncepció megújításának megalapozását szolgáló területi hatásvizsgálat a megye társadalmát leíró társadalomstatisztikai és gazdasági adatok (KSH) felhasználására, a megyei kistérségek és települések adatszolgáltatására, a helyszíni konzultációk során gyűjtött információkra és a hatósági adatközlésekre alapozott vizsgálati munkarész tényfeltáró megállapításait veszi figyelembe (218/2009. (X.6.) Korm. rendelet).

Jász-Nagykun-Szolnok megye számára a magyar történelem legújabb kori eseményei közül a Tisza folyó szabályozása illetve a vasúthálózat kiépítése okozta a legjelentősebb léptékű területi beavatkozásokat. A XIX. században a vízjárta, ártéri területek „felszabadításával” lehetővé vált a nagytáblás gabonatermelés, amely alapvetően megváltoztatta az alföldi gazdálkodást, az itt élő népesség életformáját. Majd, mintegy száz esztendővel később a Kiskörei Tisza II. vízlépcső megépítése, illetve a Tisza-tó kialakítása formálta át gyökeresen a mesterségesen kialakított tó közelében fekvő települések lakóinak életét. A vasút megalapozta a megye 19-20. századi mezőgazdasági és ipari fejlődését, jelentős országos-regionális pozícióját. A vasút szerepének relatív visszaszorulása és a globális illetve európai gazdasági struktúraváltás hatásának időbeli egybeesése hátrányosan érintette a megye gazdasági lehetőségeit.

A huszadik század során a birtokrendszer és tulajdonviszonyok többszöri változása – nagybirtok, földosztás, termelészövetkezetek, kárpótlás – próbára tette a megye agrárnépességének alkalmazkodó képességét. A rendszerváltás következményei a megye viszonylag frissen megerősödött iparát is megroppantották, az állami tulajdont felváltó magántulajdon kialakulása ipari munkahelyek sokaságának megszűnésével járt. Jász-Nagykun-Szolnok megye központi fekvése, közlekedés-földrajzi helyzete, síkvidéki jellege és kiváló termőtalaja meghatározzák a megye elsődlegesen mezőgazdasági jellegét, a szántóföldi növénytermelés és az állattartás dominanciáját. Ezek az adottságok társadalmi és gazdasági értelemben is konzerválták a megye település- és gazdasági szerkezetét, országos viszonylatban betöltött szerepét. A növénytermelés és állattenyésztés mellé a huszadik század második felében felzárkózott az élelmiszeripar és néhány könnyű- és gépipari ágazat a megyében. A rendszerváltás a szolgáltató szektor az egyéb nemzetgazdasági ágazatokhoz viszonyított relatív súlyának robbanásszerű növekedését eredményezte (ami nem megyei sajátosság).

A megyei területfejlesztési koncepció a regionális, a kistérségi és a települési fejlesztési koncepciók között igyekszik összhangot teremteni, és elősegíti a területi és ágazati – a területfejlesztés szereplői törekvéseinek integrációját a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében. A környezeti-társadalmi-gazdasági hatástanulmány feladata a területfejlesztési

koncepció területhasználatot, környezeti állapotot, gazdasági bázist és társadalmi környezetet érintő hatásainak és következményeinek feltárása, illetve a megvalósítástól/meg nem valósítástól várható következményeknek a számbavétele.

II. A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ MÓDOSÍTÁSÁNAK HATÁSVIZSGÁLATA

2.1. MÓDSZERTAN

A területfejlesztési koncepció célokat és irányokat határoz meg, gyakorlati megvalósítása a Területfejlesztési Stratégiai Program mentén kidolgozott projektek kivitelezése során realizálódik. A koncepció önmagában nem generál környezeti – társadalmi – gazdasági hatásokat. Ezt a megállapítást igen „beszédesen” igazolják a 2005-ben jóváhagyott koncepció megvalósulására vonatkozó megállapítások, melyeket a vizsgálati munkarészből idézünk.

A 2005-ben elfogadott megyei területfejlesztési koncepció és a 2007-2013-as időszakra szóló területfejlesztési stratégiai program időarányos, 2010-ig tartó megvalósulásával összefüggésben a vizsgálat az alábbiakat állapította meg:

- a megyében nem épült gyorsforgalmi út, csak a tervezett projektek előkészítését sikerült felgyorsítani, kormányzati előkészítés hibájából elmaradt a 4. számú főút Pest megyei fejlesztésének megkezdése,
- a megye ipara az utóbbi években az országos átlagnál gyorsabban nőtt, de a Jászság és a Szolnoki kistérség dominanciája tovább nőtt, a tiszántúli területen csak néhány új beruházás valósult meg,
- a vállalkozások sikeres technológia- és telephelyfejlesztése is hozzájárult ahhoz, hogy a gazdasági válság a megye iparát kevésbé érintette,
- a megye mezőgazdasága továbbra is elmarad a lehetőségektől, az élelmiszeripar tovább csökkent, az öntözésfejlesztés nem valósult meg, a Jászsági-főcsatorna megvalósításának előkészítése is leállt,
- az egészségügyben jelentősebb kórházfejlesztések valósultak meg, két súlyozott kórháza van a megyének (Szolnok, Karcag),
- a Szolnoki Főiskola két megyei telephellyel rendelkezik, új campus épült, a szakképzés koordinációjára létrejött a megyei TISZK,
- az alapfokú oktatás intézményei új struktúrában működnek tovább, a szükséges fejlesztések kisebb hányada valósul meg,
- a főúthálózat burkolat-megerősítése és az alsóbbrendű úthálózat rekonstrukciója csak a kívánalmaknál szűkösebben valósult meg, a település-rehabilitációs programok és a kerékpárút-építések viszont eredményesek,
- a VTT megvalósítása már beláthatóvá vált, a kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztések közül csak a belvízrendezésre nyílt lehetőség,
- az ivóvízminőség-javító program folyamatban lévő megvalósítása nem ad teljes körű megoldást sem az érintett települések számát, sem a műszaki megoldásokat tekintve, a szennyvízkezelés terén viszont folyamatos az előrelépés és a korszerű hulladékgyűjtés is kialakulóban van.

2.11. A HATÁSOK ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK DIMENZIÓI

A területfejlesztési koncepció műfajából következik, hogy **alapvetően hosszú távra tekint**, tehát a hosszútávon elérhető célok irányába tereli a folyamatokat és a hosszútávon érvényesítendő érdekek horizontján fejt ki hatását. Ebből következik, hogy esetenként összeütközésbe kerülhet a rövid távú érdekekkel.

Másik sajátos dimenziója a **területi és társadalmi lépték nagyságrendje**. A megyei területfejlesztés a **lokális és az egyéni érdekek szintje fölött**, sok esetben látszólag azok ellenére fejt ki hatását, de valójában a **nagyobb közösség átfogó érdekeinek, fenntartható létfeltételeinek** biztosítására irányul.

A területfejlesztés (mint minden fejlesztés) általános célja a jelenleginél „jobb” állapot elérése. Vizsgálni kell azonban, hogy a környezet-gazdaság-társadalom hármass egyensúlya nem bomlik-e meg egy-egy konkrét (célhoz rendelt) program megvalósításával. A koncepció alapján kidolgozott stratégiai program csak olyan intézkedéseket-intézkedéscsomagokat tartalmazhat, amelyek önmagukban is képesek a hármass egyensúly biztosítására. Érdemes néhány általános tényt leszögezni:

- A hosszú távú célok gyakran ütköznek rövid távú érdekekbe.
- Az ösztársadalmi- és közérdekek gyakran ütköznek a helyi, illetve az egyéni érdekekkel.
- A környezet megóvása gyakran ütközik gazdasági érdekekbe.
- A hosszú távú célok következetes megvalósításával a rövid távú érdekellentétek elsimulnak.

A táj- és területhasználatot akár pontszerűen megváltoztató (konkrét beruházások), akár folyamatában kormányozó (területfejlesztési koncepció és stratégia) beavatkozások, egymástól erősen eltérő előjelű hatásokat válthatnak ki. E hatásokat többféle dimenzió mentén írhatjuk le:

1. érdekszintek: egyéni, helyi (állandó lakosok, üdülő tulajdonosok, ingázók, turisták), térségi (kistérségi, megyei, regionális), országos, nemzetközi (globális);
2. időhorizont: rövid távú és hosszú távú;
3. érdektípusok: ökológiai, gazdasági (egyéni, ágazati), társadalmi.

A területfejlesztéssel összefüggő szempontok rendszerezése a hatásvizsgálati elemzéshez

Érdekszint	Időhorizont	Mi az érdeke? (környezet-társadalom-gazdaság)	Érdekérvényesítés eszköze
Egyéni	rövidtáv	magas jövedelem	munkahely, nyereséges vállalkozás
	hosszútáv	biztos egzisztencia, egészséges környezet	előnyös munkaerő piaci pozíció (képzés), egészséges életmód
Helyi	rövidtáv	költségvetés kiegyensúlyozása	pl. önkormányzati területek értékesítése
	hosszútáv	stabil helyi társadalom és gazdaság; vonzó, egészséges környezet, tudatos településfejlesztés	környezettudatos beavatkozás, helyi szabályozási terv következetes betartása
Térségi	rövidtáv	Központi források elérése	települések társulása/szövetsége
	hosszútáv	gazdasági eltartó erő és hatékonyság növelése, egyenlőtlenségek enyhítése, fenntartható fejlődés biztosítása	térségi adottságok (környezeti-társadalmi-gazdasági) egyesítése, környezeti-társadalmi-gazdasági egyensúly védelme (Területfejlesztési Koncepció és Stratégia)
Országos	rövidtáv	Gazdasági egyensúly megteremtése	költségvetési „nadrágszj” politika
	hosszútáv	életminőség általános emelkedése, ökológiai egyensúly fenntartása	kormányprogram, parlamenti törvényalkotás
Globális	rövidtáv	globális méretű konfliktusok és katasztrófák elhárítása	nemzetközi együttműködés és egyezmények
	hosszútáv	a Föld biológiai fajfenntartó képességének megőrzése = fenntartható fejlesztés	nemzetközi szervezetek és egyezmények

A megyei területfejlesztési koncepció a táblázaton belül szürkével kiemelt síkokon mozog. Mivel a területfejlesztési koncepció következményei közvetett módon éreztetik hatásukat, ezért a hatásértékelés lényegében egy olyan érvrendszer, amely a célrendszer és a fejlesztési javaslatok rendszerét magyarázza és indokolja a várható pozitív hatások és következmények bemutatásával.

A területfejlesztési koncepció megújítása során a stratégiai célok hangsúlyai némileg áttrendeződtek, a hosszú távú átfogó célok alapján három területi jellegű és három tematikus-horizontális stratégiai cél került megfogalmazásra:

Területi jellegű célként:

- I. Dinamikus tranzitárséggé válás
- II. Kiegyensúlyozódó Tisza-mente
- III. Hárompólusú megye kialakulása

Tematikus horizontális célként:

- IV. Képzett, egészséges népesség
- V. Felzárkózó társadalmi csoportok
- VI. Kiváló állapotú környezet

A fenti célok a megye jelenlegi helyzetét és adottságait részletesen feltáró helyzetelemzésre alapozva kerültek meghatározásra annak érdekében, hogy megvalósításukra törekedve egyértelmű társadalmi - gazdasági és ökológiai előnyöket lehessen biztosítani a megye számára.

2.12. ILLESZKEDÉS A MAGASABB RENDŰ FEJLESZTÉSI TERVEKHEZ

A helyzetfeltáró munkarész részletesen bemutatja a fontosabb európai és hazai tervdokumentumokat, melyekhez a koncepciónak illeszkednie kell. Ezek át fogó és stratégiai célkitűzéseit érdemes a megyei koncepció alkotása során figyelembe venni, mivel alapvetően meghatározzák a területfejlesztés számára felhasználható külső források felhasználási kereteit. A regionális operatív programok valójában túllépnek a koncepcionális szinten, ezért figyelembevételük a programozás során indokolt, mindazonáltal nem árt már a koncepció kialakítása során is előre tekinteni a megvalósítás konkrét feltételei irányába. Az alábbi táblázat a megyét magában foglaló Észak-Alföldi régió mellett két szomszédos régió operatív programját megalapozó célrendszert és prioritásait is bemutatja. A hasonlóság nem véletlen: a régiók – azokon belül a megyék mozgástere még inkább – korlátozott abban a vonatkozásban, hogy a területfejlesztési forrásokat milyen prioritások mentén kívánják felhasználni.

A vizsgált három regionális operatív program célrendszerének és prioritásainak összefoglalása

	Észak-alföldi Operatív Program	Észak-magyarországi Operatív Program	Dél-alföldi Operatív Program
Átfogó cél	Az Észak-alföldi régió természeti és társadalmi értékeire, településhálózati sajátosságaira építve a regionális versenyképesség erősítése, valamint a régió belüli területi különbségek csökkentése.	A régió gazdasági versenyképességének javítása, figyelemmel a régió belüli területi, társadalmi-gazdasági különbségek mérséklésére	A fenntartható növekedés biztosítása, a foglalkoztatás bővítése, valamint a területi különbségek kiegyenlítése
Specifikus célok	<ul style="list-style-type: none"> • A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése. • A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása. • A lakosság mobilitásának javítása. • A humán erőforrás fejlesztése. • Az épített és természeti környezet állapotának javítása. 	<ul style="list-style-type: none"> • A gazdaság helyi erőforrásokat, együttműködések kihasználó versenyképességének javítása • A turizmus jövedelem-termelő képességének javítása • A társadalmi kohézió erősítése, vonzó gazdasági-, lakókörnyezet kialakítása 	<ul style="list-style-type: none"> • A regionális gazdaság erősítése és versenyképességének növelése, az innováción alapuló gazdasági szerkezetváltás elősegítése • A lakosság életkörülményeit meghatározó települési, környezeti állapot javítása a régió kohéziójának erősítése érdekében
Prioritások, prioritási tengelyek*	<p>1. Regionális gazdaságfejlesztés</p> <p>1.1. Regionális üzleti környezet infrastrukturális fejlesztése</p> <p>1.2. Regionális és interregionális együttműködések fejlesztése</p> <p>1.3. Információs és innovációs szolgáltatások fejlesztése</p> <p>2. Turisztikai célú fejlesztés</p> <p>2.1. Turisztikai termék- és attrakciófejlesztés</p> <p>2.2. Kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése</p> <p>2.3. Desztináció-menedzsment fejlesztés</p> <p>3. Közlekedési feltételek javítása</p> <p>3.1. Közúti közlekedési infrastruktúra fejlesztése</p>	<p>1. Versenyképes helyi gazdaság megerősítése</p> <p>1.1. A vállalkozások versenyképességének javítása</p> <p>1.2. Új vállalkozások indításának ösztönzése</p> <p>1.3. Térségi jelentőségű iparterületek és ipari parkok fejlesztése</p> <p>1.4. Innovatív kísérletezési (experimentation) projektek</p> <p>2. A turisztikai potenciál erősítése</p> <p>2.1. Térségi turisztikai vonzerők, termékek fenntartható fejlesztése</p> <p>2.2. Kereskedelmi szálláshelyek és szolgáltatásaik fejlesztése</p> <p>2.3. Térségi desztináció menedzsment szervezetek</p> <p>2.4. Turisztikai kutatási és befektetés-</p>	<p>1. Regionális gazdaságfejlesztés</p> <p>1.1. Integrált fejlesztések infrastrukturális elemei</p> <p>1.2. A regionális gazdasági hálózatok, klaszterek fejlesztése, vállalkozások közös, hálózatos beruházásai</p> <p>1.3. Üzleti infrastruktúra, regionális és helyi fejlesztések ösztönzése</p> <p>1.4. Üzleti és piacfejlesztési tanácsadás nyújtása, befektetés-ösztönzés, régiómarketing</p> <p>2. Turisztikai célú fejlesztések</p> <p>2.1. „Dél-Alföld Spa”, egészség-turisztikai létesítmények komplex fejlesztése</p> <p>2.2. Kulturális és szellemi értékekre épülő turizmus</p>

	Észak-alföldi Operatív Program	Észak-magyarországi Operatív Program	Dél-alföldi Operatív Program
	<p>3.2. Közösségi közlekedési rendszerek fejlesztése</p> <p>4. Humán infrastruktúra fejlesztése</p> <p>4.1. Humán közszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése</p> <p>4.2. Közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása</p> <p>5. Város- és térségfejlesztés</p> <p>5.1. Városfejlesztés</p> <p>5.2. Térségi és települési természet- és környezetvédelmi fejlesztések</p> <p>5.3. A régiós civil és egyházi szervezetek társadalmi szerepvállalásának növelése, együttműködéseinek megerősítése</p>	<p>ösztönző innovatív szolgáltató központ</p> <p>3. Településfejlesztés</p> <p>3.1. Leromlott városi területek (pl. kolónia telepek) és a leromlással fenyegetett telepek (pl. házigyári épületeket tartalmazó lakóterületek) integrált, akcióterületen alapuló rehabilitációja</p> <p>3.2. Kistérségek központi településeinek fejlesztése</p> <p>3.3. Vidékfejlesztési programot kiegészítő falusi települések infrastrukturális fejlesztése</p> <p>3.4. Környezeti értékeink védelme, környezetbiztonság</p> <p>4. Humán közösségi infrastruktúra fejlesztése</p> <p>4.1. Egészségügyi ellátás korszerűsítése</p> <p>4.2. Szociális ellátás fejlesztése a társadalmi befogadás erősítése érdekében</p> <p>4.3. Közoktatás térségi sajátosságokhoz igazodó szervezése és infrastruktúrájának fejlesztése</p> <p>4.4. A térségi közigazgatási és közszolgálati rendszerek informatikai fejlesztése</p> <p>5. Térségi közlekedés fejlesztése</p>	<p>2.3. Desztináció-menedzsment</p> <p>2.4. Aktív turizmus</p> <p>2.5. Vonzerőkhöz kapcsolódóan a szálláshelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése</p> <p>3. Közlekedési infrastruktúra-fejlesztés</p> <p>3.1. A kistérség közúti elérhetőség feltételeit javító infrastrukturális beruházások</p> <p>3.2. Közösségi közlekedés korszerűsítése</p> <p>3.3. Kerékpárút-hálózat építése</p> <p>3.4. Belterületű közúthálózat fejlesztése</p> <p>4. Humáninfrastruktúra-fejlesztések</p> <p>4.1. Egészségügyi ellátás korszerűsítése</p> <p>4.2. Közoktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztése, rekonstrukciója, korszerűsítése</p> <p>4.3. Társadalmi befogadást és részvételt támogató infrastruktúra-fejlesztés</p> <p>4.4. Közintézmények akadálymentesítése</p> <p>5. Térségfejlesztési akciók</p> <p>5.1. Integrált, szociális jellegű városrehabilitáció</p> <p>5.2. Főutca típusú akciók: város-, városrész központ revitalizáció</p> <p>5.3. Környezeti értékeink védelme, környezetbiztonság</p>

2.2. VÁRHATÓ HATÁSOK ELEMZÉSE

2.2.1. A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ CÉLRENDSZERÉNEK TÁRSADALMI SZEMPONTÚ ELEMZÉSE

1. A népesség területi elhelyezkedésében számottevő változás nem következik be, de a dinamikusabban fejlődő pólusokhoz tartozó települések népessége kevésbé fog csökkenni, mint az egyéb térségeké. A közlekedési kapcsolatok javulásával a jelenleg hátrányosabb helyzetű megyerészekben élők életminősége, társadalmi mobilitási esélyei javulni fognak.

2. A foglalkoztatási mutatók javulása több tényezőtől is erősen függ. A területi vonatkozások a munkahelyek elérhetőségével, illetve a gazdasági fejlesztések területigényének kielégítésével hozhatók összefüggésbe, míg a humán erőforrásokat az egészségügyi és oktatási célkitűzések hozzák előnyösebb helyzetbe. A koncepció mindkét vonatkozásban előremutató és kellőképpen konzisztens megoldásokat tartalmaz.

3. A megye területén a szabadidő eltöltése és a rekreáció területi feltételei elsősorban a termál- és gyógyforrások hasznosításával, illetve a Tisza-tó és a megye folyóvizeinek, valamint egyéb természetvédelmi oltalom alá helyezett területeinek hasznosításával és megóvásával állnak összefüggésben. A turizmus és az idegenforgalom vonatkozásában a megyei koncepció megfelelő javaslatokat tartalmaz.

4. A népesség életminőségének, szociális helyzetének és egészségi állapotának javulása a környezet állapotával, az oktatás, az egészségügyi ellátás fejlesztésével és a javuló munkalehetőségekkel hozható összefüggésbe. A megyei fejlesztési koncepció nem tartalmaz a népesség életminőségét károsan befolyásoló elemeket.

5. A környezet minőségét és a népesség életminőségét elsődlegesen szem előtt tartó szemlélettel készült területfejlesztési koncepció, pozitív hatással van a társadalom biztonságérzetére, amennyiben óvja-védi a káros hatásoktól a lakó- és rekreációs területeket, illetve biztosítja a mezőgazdasági árutermelés és más gazdasági tevékenységek, valamint a természetvédelmi területek kiegyensúlyozását, továbbá célul tűzi a közrend és közbiztonság erősítését.

2.22. A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ GAZDASÁGI SZEMPONTÚ ELEMZÉSE

1. A megye térszerkezetében jelentős változások következnek be a tervezett közlekedési hálózatok és létesítmények megvalósulásával. Új szerkezeti elemként a tervezett M8-as gyorsforgalmi út Budapest kikerülésével kapcsolja össze a nagy nemzetközi, illetve országos közlekedési tengelyeket. Cél a gyorsforgalmi úthálózat kiépítése, a főúthálózat fejlesztése, elkerülő utak építése, a vasúti fővonalak rekonstrukciója. A Szolnok és Kecskemét várospár településhálózati csomóponttá válik, a keleti és nyugati országrész, az Alföld és a Dunántúl közvetlen kapcsolata jön létre. Erősödik a Jászberény – Szolnok tengely, valamint harmadik pólusként a Karcag-Tiszafüred- Kunmadaras térsége. A 32-es főút tervezett korrekciói – elsősorban elkerülő szakaszok – Jászberény térsége számára eredményeznek előnyösebb közlekedési helyzetet. A megye keleti felében az új Észak-déli főút (34-es) az M3 és az M4 összekapcsolásával a Tisza-tó, Kunmadaras és Karcag térsége számára hoz előnyös közlekedési pozíciót. A megye déli részében, a Szolnok - Kunszentmárton Észak-déli főút, az M4 és az M44 közötti kapcsolat létrehozásával hoz jelentős javulást, illetve az M44 Kelet-nyugati irányban javít sokat a Tiszazug elérhetőségén. További fontos térszerkezeti elemek a tervezett új folyami hidak, kompátkelők és kikötők, amelyek országos, térségi vagy helyi jelentőségű szinten biztosítanak új típusú gazdaságfejlesztési lehetőségeket.

2. A megye településrendszere nem változik, de a megye egésze, gyakorlatilag minden települése, jobban, hatékonyabban kapcsolódik be az országos és a nemzetközi kapcsolatok „vérkeringésébe”. Jász-Nagykun-Szolnok megye, az Alföld szíve gazdasági fejlődését a közlekedési hálózat tervezett bővülése nagymértékben fogja elősegíteni.

3. A megye iparának és kereskedelmének fejlesztését differenciált támogatások rendszerével tervezi elősegíteni a koncepció: innováció, befektetés ösztönzés, klaszterek létrehozása, logisztika, elektronikus gazdaság bővítése. A javaslatok a meglévő és alulhasznosított ipari parkok jobb, intenzívebb hasznosítását preferálják, mindössze két új logisztikai központ kijelölése történt: Szolnok és Kunmadaras térségében a közlekedésfejlesztési javaslatokkal összhangban.

4. A koncepció védi a megye területének legnagyobb hányadát kitevő mezőgazdasági árutermelő és gyümölcsstermő területeket, amelyeket a megye gazdaságára legjelentősebb hatású természeti adottságként kezel,

5. A megye idegenforgalmára a koncepció komplex módon kíván pozitív hatást gyakorolni: Az I.4 Turizmusfejlesztés; a II.2. a Tisza-mente turisztikai fejlesztése; a III.2.2. A Tisza-tó az ökoturizmus központja; a III.4.3. kulturális örökség védelme fejezetek, mind az idegenforgalom fejlesztésére irányuló programokat tartalmazzák és azt a célt szolgálják, hogy a megye sokoldalú adottságait az idegenforgalmi ágazat hosszútávon és hatékonyan legyen képes kiaknázni.

6. A vízgazdálkodás megújítása és a fenntarthatóság előtérbe helyezése a 21. század kiemelt stratégiai feladata. A megye természeti adottságainál fogva felszíni vizekben gazdag. A koncepció VI.1.1. pontja a Vásárhelyi Terv továbbfejlesztését, az ár- és belvízvédelmi biztonság növelését szolgálja. A koncepció sajnos nem tér ki a folyók árterében az egyes részterületek adottságainak megfelelő másodlagos funkció biztosítására, az ártéri gazdálkodás, a turizmus, a gazdasági és a természetvédelmi igények összehangolására. A VI.3. programcsomag az öntözésfejlesztést kívánja elősegíteni a megyében.

7. A megyei területfejlesztési koncepció elsődleges célja a térség eltartó képességének és versenyképességének javítása. A koncepció célrendszere és prioritásai alapvetően ezt szolgálja.

8. A műszaki infrastruktúra fejlődésének előmozdítását a III.4.1. vidéki infrastruktúra fejlesztése és a VI. 2. Az infrastrukturális felzárkózás folytatása programcsomagok célozzák meg.

2.23. A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ KÖRNYEZETI HATÁSOK SZERINTI ÉRTÉKELÉSE

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Koncepció megújítása javaslattevő fázisa a megye jövőképeinek meghatározásában kiemelten hangsúlyozza a fenntartható fejlődés fontosságát. Kiemeli továbbá a gazdaság fejlesztésének és a környezeti értékek megőrzésének, a környezet védelmének összehangolt egyensúlyára való törekvés fontosságát. A „fenntartható fejlődés sokszínű együttműködés keretében” címmel meghatározott jövőkép öt alapelve közül kettő integráltan tartalmazza a környezet védelmének fontosságát, a természetvédelem, a környezetvédelem, a társadalom és a gazdaság összehangolt, komplex egységként való fejlődésének biztosítását.

- a Tisza-völgy természeti, társadalmi, gazdasági komplex egységként való kezelése meghatározó szerepű;
- az ökológiai és ökonómiai elvek érvényesítésének helyes aránya a hosszú távú, dinamikus gazdasági-társadalmi fejlődés nélkülözhetetlen tényezője.

A koncepció három átfogó célt határoz meg:

- A megye társadalmi-gazdasági súlyának növelése
- Az emberek és a környezet harmonikus együttélésének megteremtése
- A megye területi egyenlőtlenségeinek csökkentése

A három alapcél nem ellentétes a környezetvédelmi követelményrendszerrel, sőt a B, alapcél a természeti erőforrások fenntartható hasznosítását, a környezeti értékek védelmét, a kiegyensúlyozott, egészséges élhetőbb környezet feltételeinek megteremtését, a Tisza menti változó vízrendszerrel összefüggő komplex tájgazdálkodás fontosságát is hangsúlyozza.

A megye területi egyenlőtlenségeinek csökkentése alapcél keretében is hangsúlyt kap az elmaradott, leszakadó térségek táji, természeti adottságokon alapuló, a környezeti és társadalmi fenntarthatóság összehangolásával biztosítható felzárkóztató fejlesztésének célja.

A stratégiai célok három területi jellegű célt és három tematikus, horizontális célt határoznak meg. A hat stratégiai cél is kiemelten foglalkozik a természeti erőforrások, táji-természeti értékek védelmével. Sőt a hat cél közül kettő (Kiegyensúlyozódó Tisza mente, Kiváló állapotú környezet) stratégiai cél alapvetően komplex tájvédelmi, tájfejlesztési és környezetvédelmi prioritású.

A stratégiai célok meghatározása, környezetvédelmi szempontból, kedvező hatású. Ezt igazolják az egyes célok keretében kitűzött eredmények is:

Pl.: A Tisza-mentén a klímaváltozás és a szélsőséges vízháztartási viszonyok miatt szükséges szemléletváltozással van esély a Tisza és vízrendszere európai szinten is egyedülálló értékeinek védelmére, természeti erőforrásainak komplex hasznosítására;

- A Hortobágy sajátos adottságaihoz igazodó tájgazdálkodás fontossága;
- Az agrár innováció fejlesztésével van lehetőség a megye tájhasználatában meghatározó mezőgazdasági táji fenntartására, az agrárgazdaság fejlesztésére;
- A környezeti értékek felértékelődésének, az érintetlen és tiszta környezet megőrzésének fontossága.

A környezetvédelem érdekeit közvetlenül szolgáló stratégiai cél – kiváló állapotú környezet – keretében meghatározott feladatok a környezetvédelmi jogszabályokkal és a III. Nemzeti Környezetvédelmi Program céljaival is teljes összhangban vannak:

„Az ár- és belvízbiztonság megteremtése, az egészséges ivóvíz biztosítása, a csatornázottság teljeskörűvé tétele, a korszerű hulladékgazdálkodás kialakítása, a természeti értékek fokozott

védelme, az ipari és mezőgazdasági termelésben a környezetkímélő technológiák elterjesztése, a megújuló energiák nagymértékű hasznosítása, az öntözés fejlesztése egyaránt jelenti a meghatározó felszíni és felszín alatti vizek jó állapotban tartását, a lakosság életkörülményeinek kedvezőbbé válását, a vonzó befektetési környezet kialakítását, az egészségesebb élelmiszerek előállítását és a turizmus új lehetőségeinek kialakulását. A környezet állapotának javítása, az infrastrukturális felzárkózás és az öntözés fejlesztése tekinthető ezek megvalósítása gyakorlati eszközeinek."

A fejlesztési javaslatokat a koncepció stratégiai célonként, mint speciális célokat határozza meg.

A **dinamikus tranzitárséggé válás** stratégiai célon belül a gyorsforgalmi úthálózat kiépítése, a főúthálózat fejlesztése, elkerülő utak építése a megye gazdaságfejlesztése mellett környezetvédelmi szempontból is meghatározóan fontos, hiszen ezzel a települések környezetminősége az élhető települési környezet minősége jelentősen javul. A vasúti fővonalak rekonstrukciója a vasúti áruszállítás növekedése a közúti közlekedés környezetszennyező hatását csökkenti, tehát környezetvédelmi hatása kedvező. A térszerkezet átforgalmazását egyensúlyos fejlesztését szolgáló mellékút hálózat rekonstrukciója új összekötőutak építése kedvező társadalmi, gazdasági hatása mellett környezetvédelmi szempontból is rendkívül fontos.

Az **agrárfejlesztés fontosságát, a helyi termékkeldolgozás fontosságát** kiemelten hangsúlyozza a koncepció. Hangsúlyozza továbbá, hogy az agrárfejlesztéseknek a tájjelleghez termőhelyi adottságokhoz kell igazodnia. A mezőgazdaság fejlesztésével összefüggően kihangsúlyozza a koncepció az agrár-környezetvédelmi tevékenységek támogatásának kiemelt fontosságát is:

- Környezetvédelmi szempontokat preferáló, fenntartható földhasználat (tájhasználat);
- Környezetbarát gazdasági formák ösztönzése (agrár-környezetvédelmi, agrár-ökológiai, bió- és tájgazdálkodási formák).

A turizmusfejlesztés keretében is hangsúlyozza a koncepció a megye turisztikai potenciáljában meghatározó táji-természeti vonzerők hosszú távú megőrzését, fejlesztését, a turizmus természetközeli formáinak az ökoturizmusnak a fejlesztését. Fontos továbbá a többcélú agrárgazdaság fejlesztésén belül a falusi, agrárturizmus fejlesztése is. A turizmus mellett a tájfenntartást, tájfejlesztést, tájvédelmet szolgálja:

- A kerékpárút hálózat fejlesztése;
- Ökológiai látogatóközpontok kialakítása;
- Lovas-, horgász-, vadászturizmus környezetkímélő fejlesztése;
- A falusi agrárturizmus fejlesztése.

A Tisza-mente térségfejlesztésében kiemelt hangsúlyt kap a természeti rendszerekkel összehangolt tájhasználat, komplex tájfejlesztés. A Tisza-mente társadalmi, gazdasági fejlesztése csak a táji rendszerekbe illeszkedve lehetséges, ami nem csak a táji ökológiai értékek védelmét hangsúlyozza, hanem az árvízveszélyt, a szélsőséges vízgazdálkodási viszonyokat is. A Tisza-tó térségének ökoturisztikai fejlesztési prioritásának hangsúlyozása környezetvédelmi szempontból ugyancsak kedvező.

A kiváló állapotú környezeti stratégiai célon belüli fejlesztési javaslatok komplex környezetvédelmi célrendszer fogalmazznak meg, amelyek a környezet elemeinek, a táji-természeti értékeknek, az ökológiai rendszereknek, a felszíni vízrendszereknek, a történeti hagyományokon alapuló tájhasználatnak a védelmét és fejlesztését egyaránt szolgálják.

2.3. ÖSSZEFOGLALÁS

A megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott célrendszer alapján kidolgozásra kerülő stratégiai program csak nagyon sok szereplő, és sokféle folyamatosan változó külső feltétel együtthatása alapján válhat valósággá. Összességében azonban megállapítható, hogy

- a területfejlesztés megyei és kistérségi szintje kiüresedő és koordinálatlan,
- a regionális szint megerősödött, de a meghatározó uniós források tekintetében nem vált döntési szintté,
- a központosító tendenciák tovább erősödtek.

A területfejlesztési források körének egyre inkább uniós forrásokra való szűkülése mellett, a források nagyságrendje ugrásszerűen nőtt. Az érdemi területfejlesztési szerepek és döntések regionális, illetve országos szintre való központosulása miatt a megyei és kistérségi szintű érdekérvényesítés csak áttételesen értelmezhető.

A környezeti értékelés összefoglalójaként megállapítható, hogy Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Településfejlesztési Koncepció megújítása (javaslattevő fázis) a környezetvédelmi jogszabályokkal, a III. Nemzeti Környezetvédelmi Programmal összhangban készült. A koncepcióban meghatározott célok a megye társadalmi gazdasági fejlesztését a környezet védelemével összhangban határozzák meg. Ezen felül kiemelten hangsúlyozza a táji-természeti értékek, ökológiai rendszerek, a kulturális örökség értékeinek, a környezet elemeinek védelmét, a természeti erőforrások fenntartható használatának, a tájjelleg megőrzésének fontosságát is. A környezetvédelemmel, környezetfejlesztéssel összefüggő fejlesztési célok a megye környezeti adottságainak figyelembevételével biztosítják a kedvező környezetminőség hosszú távú megőrzését és javítását.